HY / Avoin yliopisto
Lineaarialgebra ja matriisilaskenta I, kesä 2016
Harjoitus 4

Tehtäväsarja I

Seuraavat tehtävät liittyvät kurssimateriaalin lukuun 7 eli vapauden käsitteeseen ja homogeenisiin yhtälöryhmiin.

Sarjaan liittyvät Stack-tehtävät: 1.

1. Oletetaan, että $\bar{v} \in \mathbb{R}^n$. Onko jono $(\bar{v}, 3\bar{v}, -7\bar{v})$ vapaa vai sidottu? Perustele väitteesi vapauden määritelmän avulla. Kuvan hahmotteleminen voi auttaa ratkaisun keksimisessä.

2. Oletetaan, että vektorit $\bar{v}_1$, $\bar{v}_2$ ja $\bar{v}_3$ ovat lineaarisesti riippumattomia avaruuden $\mathbb{R}^n$ vektoreita. Onko jono $(3\bar{v}_1 + \bar{v}_3,\ 2\bar{v}_1 - 4\bar{v}_2,\ 6\bar{v}_2 + \bar{v}_3)$ vapaa?

Tehtäväsarja II

Seuraavat tehtävät liittyvät kannan käsitteeseen. Kertaa tarvittaessa lukuja 6–8.

Sarjaan liittyvät Stack-tehtävät: 2 ja 3.

3. Tässä tehtävässä tarkastellaan joukkoa

$$W = \{(x_1, x_2, x_3) \in \mathbb{R}^3 \mid 2x_1 - 3x_2 + x_3 = 0\}.$$

   a) Osoita, että W on avaruuden $\mathbb{R}^3$ aliavaruus etsimällä sille jotkin virittäjät.

   Vihje: Aloita miettimällä, kuinka monta vapaata muuttujaa lineaarisessa yhtälöryhmässä $2x_1 - 3x_2 + x_3 = 0$ on. Ratkaisemalla tämän yhtälöryhmän pääset tilanteeseen, joka muistuttaa harjoituksen 3 tehtävää 6.

   b) Etsi aliavaruudelle W jokin kanta. Mikä on $\dim(W)$?

   c) Kuuluuko vektori $\bar{u} = (5, 6, 3)$ aliavaruuteen W? Entä vektori $\bar{v} = (4, 2, -2)$?

   d) Jos vektori $\bar{u}$ tai $\bar{v}$ kuuluu aliavaruuteen W, määritä sen koordinaatit edellä löytämäsi kannan suhteen.

Tehtäväsarja III

Seuraavat tehtävät liittyvät kurssimateriaalin kappaleeseen 12.1, jossa selviää, mitä ovat matriisin ominaisarvot ja ominaisvektorit.

4. a) Tallenna koneellesi kurssisivulla oleva tiedosto `piirtaminen.m`. Avaa tiedosto MATLABissa tai FreeMatissa/Octavessa ja aja se komennolla `Run` tai `Execute current buffer` (näppämistöltä `F5`).

   b) Muuta koodia niin, että se piirtääkin vektorit $\bar{w} = (-2, 3)$ ja $A\bar{w}$. (Vektori $\bar{w}$ on tulkittava sarakevektoriksi eli 2×1 -matriisiksi.)

c) Tutki, mitä matriisilla

$$A = \begin{bmatrix} 0 & -1 \\ 1 & 0 \end{bmatrix}$$

kertominen tekee tason vektoreille testaamalla asiaa eri vektoreilla. Kirjoita johtopäätöksesi ratkaisupaperiin.

Tehtävissä 5–6 tutkitaan matriisia $A = \begin{bmatrix} 8 & -6 \\ 9 & -7 \end{bmatrix}$.

5. Merkitään $\bar{v}_1 = (1, 1)$ ja $\bar{v}_2 = (3, 3)$.

   a) Havainnollista vektoreita $\bar{v}_1$ ja $A\bar{v}_1$ koordinaatistossa paikkavektoreina. Voit muokata tehtävän 4 m-tiedostoa tai laskea ja piirtää vektorit käsin.

   b) Havainnollista vektoreita $\bar{v}_2$ ja $A\bar{v}_2$ paikkavektoreina.

   c) Selitä omin sanoin, mitä matriisilla A kertominen tekee vektoreille $\bar{v}_1$ ja $\bar{v}_2$. Mitä voit tämän perusteella päätellä matriisin A ominaisarvoista ja ominaisvektoreista?

6. Merkitään $\bar{w}_1 = (2, 3)$ ja $\bar{w}_2 = (-1, -3/2)$ sekä $\bar{u}_1 = (3, 4)$ ja $\bar{u}_2 = (0, 1)$.

   a) Havainnollista vektoreita $\bar{w}_1$, $A\bar{w}_1$, $\bar{w}_2$ ja $A\bar{w}_2$ paikkavektoreina.

   b) Selitä omin sanoin, mitä matriisilla A kertominen tekee vektoreille $\bar{w}_1$ ja $\bar{w}_2$. Mitä voit tämän perusteella päätellä matriisin A ominaisarvoista ja ominaisvektoreista?

   c) Havainnollista vektoreita $\bar{u}_1$, $A\bar{u}_1$, $\bar{u}_2$ ja $A\bar{u}_2$ paikkavektoreina.

   d) Ovatko $\bar{u}_1$ ja $\bar{u}_2$ matriisin A ominaisvektoreita?

Tehtäväsarja IV

Seuraavat tehtävät liittyvät kurssimateriaalin kappaleisiin 12.2–12.3, joissa jatketaan ominaisarvoihin liittyvien asioiden opiskelua. Tutkitaan edelleen matriisia

$$A = \begin{bmatrix} 8 & -6 \\ 9 & -7 \end{bmatrix}.$$

7. Oletetaan, että B on $n \times n$-neliömatriisi ja $\lambda \in \mathbb{R}$.

   a) Mikä ehto matriisin B determinantin pitää toteuttaa, jotta yhtälöllä $B\bar{x} = \bar{0}$ olisi muitakin ratkaisuja kuin $\bar{x} = \bar{0}$? Ks. lauseet 10.7 ja 11.3.

   b) Laske matriisin $A - \lambda I$ determinantti ja etsi sen avulla ne luvut λ, joilla yhtälöllä $(A - \lambda I)\bar{x} = \bar{0}$ on muitakin ratkaisuja kuin $\bar{x} = \bar{0}$.

   c) Mitä voit päätellä matriisin A ominaisarvoista?

8. Valitse yksi matriisin A ominaisarvoista, jotka löysit tehtävässä 7. Merkitään sitä symbolilla λ_1.

   a) Ratkaise yhtälö $A\bar{x} = \lambda_1\bar{x}$ eli yhtälö $(A - \lambda_1 I)\bar{x} = \bar{0}$.

   b) Piirrä koordinaatistoon joukko, jonka muodostavat kaikki a-kohdan yhtälön ratkaisut. Mitä matriisilla A kertominen tekee tämän joukon vektoreille?

   c) Mitä voit päätellä matriisin A ominaisvektoreista?

9. Valitse toinen matriisin A ominaisarvoista, jotka löysit tehtävässä 7. Merkitään sitä symbolilla λ_2.
   a) Ratkaise yhtälö $A\bar{x} = \lambda_2\bar{x}$ eli yhtälö $(A - \lambda_2 I)\bar{x} = \bar{0}$.
   b) Piirrä koordinaatistoon joukko, jonka muodostavat kaikki a-kohdan yhtälön ratkaisut. Mitä matriisilla A kertominen tekee tämän joukon vektoreille?
   c) Mitä voit päätellä matriisin A ominaisvektoreista?

10. Merkitään $D = \begin{bmatrix} 2 & 0 \\ 0 & -1 \end{bmatrix}$ ja $P = \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 1 & 3 \end{bmatrix}$.
    a) Miten matriisin D lävistäjäalkiot liittyvät tehtävään 7? Entä miten matriisin P sarakkeet liittyvät tehtäviin 8–9? Miten matriisien D ja P sarakkeet liittyvät toisiinsa?
    b) Etsi käänteismatriisi P^{-1} ja laske tulo $P^{-1}AP$. Mitä huomaat?
    c) Onko matriisi A diagonalisoituva? Ks. määritelmä 12.9.
    d) Oliko b-kohdan tulos sattuma? Tutki lausetta 12.11.

Tehtäväsarja V

Kertaa tarvittaessa materiaalin lukuja 9–11.

Sarjaan liittyvät Stack-tehtävät: 4.

11. Oletetaan, että A on neliömatriisi, jolle pätee $A^2 = O$.
    a) Osoita, että matriisi $I - A$ on kääntyvä ja että sen käänteismatriisi on $A + I$.
    b) Osoita esimerkiksi determinantin avulla, että matriisi A ei ole kääntyvä.
    c) Keksi esimerkki 2×2 -matriisista A, jolla $A^2 = O$.

12. Olkoon $A = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 \\ -2 & c & 3 \\ 2 & 2 & 0 \end{bmatrix}$.
    a) Mikä luvun c pitäisi olla, jotta matriisi A ei olisi kääntyvä?
    b) Millaisilla erilaisilla tavoilla voit selvittää a-kohdan vastauksen? Luettele keksimiäsi tapoja.

Tehtäväsarja VI

Tehtäväsarjan tehtävät pohjautuvat tutkimukseen *Gabriel, K. R. ja Neumann, J. (1962), A Markov chain model for daily rainfall occurrence at Tel Aviv. Q.J.R. Meteorol. Soc., 88: 90–95*, jossa tutkittiin sateita Tel Avivissa 27 talvikauden ajan vuosina 1923–1950.

Sarjaan liittyvät Stack-tehtävät: 5 ja 6.